

ett starkt inflytande på film, litteratur och musik. Man behöver bara nämna Isaac Bashevis Singer, nobelpristagaren, som ägnas ett helt kapitel, likaväl som Scholem Alejchem, skaparen av underlaget till musikalen »Spelman på taket» – och varför inte Leonard Bernstein.

Viktig och tankvärd bok

I Schulmans bok får vi möta judiska bolsjeviker och ryska antisemiter, följa med på jiddischbröllop och bekanta oss med lärda rabbiner med så enormt stor litterär produktion att »den flitige Georg Klein förbleknar och bara blir som sitt efternamn».

Schulman berättar om svek mot judar i flera länder, inte bara under kriget utan också långt efter. Han har många kritiska kommentarer till svenskar och deras hållning under kriget.

Jag är inte tillräckligt insatt i det judiska folkets historia för att kritiskt kunna granska vad han skriver. Men jag finner mycket i hans bok viktigt och tankvärt. Ty, skriver han, vi lever i en tid med få positiva förebilder, där historien åter håller på att bli ett slagfält.

Genom boken går, som sagt, jiddisch-språket, som den röda tråden, den tråd som skulle kunna leda honom tillbaka till vad han och hans folk har förlorat – om det fanns kvar.

Stilbrott i vårdad prosa

Schulman skriver en utmärkt svenska och talar inte bara jiddisch: När jag ringer upp honom svarar han på skånska!

Det enda jag har svårt att förlika mig med är att han i en för övrigt vårdad text talar om »morsan» och »farsan», ett stilbrott som inte kan skyllas på skånsk dialekt. •

NYA BÖCKER

Bok som berör

Gabriel Josipovici. **Touch**. 148 sidor. New Haven–London: Yale University Press, 1996. Pris £ 19.95. ISBN 0-300-06690-2.

Recensent: professor Görran Lundborg, institutionen för medicin, kirurgi och ortopedi, Universitetssjukhuset MAS, Malmö.

Gabriel Josipovici's bok »Touch» är en fascinerande betraktelse över beröringens viktiga roll i varje människas förståelse av världen. I denna process kontrasterar sinnena syn och känsel mot varandra. Synen ger oss möjlighet att på avstånd betrakta omvärlden, men först när vi berör och känner av vår omgivning förnimmar vi tingen och varseblir deras karaktär och innehåll.

Att betrakta omvärlden är att få en översikt på avstånd av tillvaron – »leaving the body behind». Men endast beröring gör det möjligt för oss att förnimma och uppleva verkligheten.

Filosofisk betraktelse

Boken är en filosofisk betraktelse där många olika valörer av ordet »Touch» berörs på ett finstämt och insiktsfullt sätt. I uttryck som »I am touched» rörs inte huden men väl hjärtat. I det besläktade ordet »toccata» spelar beröringen av en klaviatur en avgörande roll. Men att ha en bra »touch» gäller inte bara musiker utan också tex fotbollsspelare och handbollsspelare. »Stay in touch», som kan sägas vid ett avsked, kan vara en halvhjärtad förhoppning om fortsatta kontakter.

Igenkännandet

Sättet att smeka eller trycka en hand är – liksom fingeravtrycken – speciellt för varje individ. Att beröringen av en hand genast kan avslöja ägarens identitet illustreras i boken med en scen från en av Chaplins stumfilmer »City Lights». En tiggare – i själva verket förmögen – skänker i hemlighet pengar som möjliggör en operation av en blind blomsterflicka, så att hon återfår synen. Trots att flickan som blind ofta tryckt tiggarens hand har hon aldrig sett honom. Se-

dan hon återfått synen kan hon förstås inte känna igen tiggaren, men när hon vid ett tillfälle trycker ett mynt i hans hand finns plötsligt igenkännandet där. Hon känner redan den handen – »a discovery that is being made in the secret recesses of her body». Beskrivningen illustrerar väl handens roll som sinnesorgan. Fingertoppar kan förnimma och känna igen inte bara strukturer, ytor och föremål, de kan också t ex läsa blindskrift och känna igen musik via vibrationer i högtalare.

Beröringens erfarenheter

Handen kan ses som en förlängning av hjärnan mot yttervärlden, och liksom hjärnan kan handen lära och lagra erfarenheter.

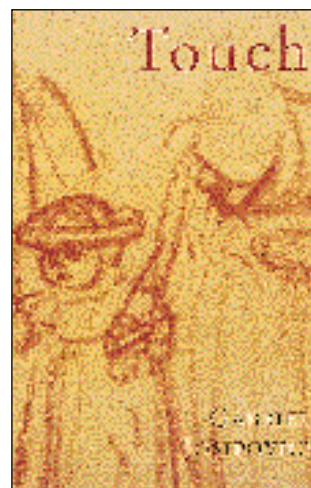
Josipovici skildrar hur en livtidsfånge – för att inte förlora förståndet – fördriver tiden med att känna på cellens väggar, kanske i förhoppningen att hans hand skall känna en nytillkommen svag punkt som hans ögon inte kan se.

En oförändrad och bekant känselförnimmelse kan i en sådan situation vara en besvikelse. I vanliga fall är beröringen av något välbekant en trygghet.

Om vi med slutna ögon där emot berör något obekant, dras handen hastigt tillbaka i osäkerhet och fruktan. Den vuxne känner trygghet i beröringen av den bekanta tennisracketen. Barnet känner samma trygghet vid beröringen av moderns hand. Om modern drar undan sin hand berövas barnet all sin trygghet – hela dess värld kollapsar.

Förnimmelse och bekräftelse

En beröring kan vara den slutgiltiga bekräftelsen på någons eller någots existens. Författaren beskriver hur han fascinerats och läst allt om Stilla havet. Men det var först när han kunde resa till Los Angeles och doppa handen i vattnet som han erfor den slutgiltiga bekräftelsen på att han verkligen upplevt Oceanen. Att vandra i en stad som Rom kan skapa en beröringslust, helt enkelt därför att så mycket av det antika fortfarande finns kvar – »I suppose touching something confirms its presence». Beröringens bekräftelse var också uppenbar för Thomas när han

kunde beröra den återupptäckte Jesus sår.

Beröringens mysterium

Beröringens helande kraft är välkänd inte bara från Bibeln utan också från moderna tiders »healing». Beröringens centrala roll och dess symbolvärde i konst, teater och författarskap skildras på ett inspirerat och insiktsfullt sätt. För att lyfta fram beröringens betydelse exemplifierar författaren med metaforer och handlinger associerade med Oidipus, Proust, medeltida pilgrimmer, relikkulturer och Chardins mest enigmatiske målningar.

Kinetiska melodier

Författaren fascinerats av proprioceptionens mysterium och det han kallar kinetiska melodier. I botten ligger egna erfarenheter från en episod av känselbortfall i benet efter en skada som förvandlade benet till en främmande kropp – ett främmande föremål som i halvvaket tillstånd kunde skapa panik och skräck i sängen.

Proprioception beskrivs som en aktiv kroppsörnimmelse av sig själv. Kinetiska melodier är vår instinktiva förmåga att t ex dansa, skriva och sjunga, aktiviteter vi aldrig skulle kunna utföra om vi måste tänka igenom varje rörelse i hand och fot. Som kontrast beskrivs den förlamades vända över att förlora sina kinetiska melodier och att inte heller kunna använda sitt naturliga kroppsspråk vid kommunikation med omvärlden.

Boken »Touch» fascinerar och fångar. Den rekommenderas till var och en som har intresse av beröringens fenomen, inte bara som neurofysiologiskt definierbar taktill funktion utan också som grunden för mänsklig kommunikation. •